

שושנת יריחו

המחלה והטיפול

מהי לישמניאזיס (שושנת יריחו), ממה היא נגרמת, כיצד מאבחנים אותה ומה ניתן לעשות כדי לטפל בתופעה - הסבר ועצות לטיפול במחלה

ד"ר אמיר חורב

מנהל השירות למחלות עור בילדים, המרכז הרפואי-אוניברסיטאי "סורוקה"

חזון: "מאז כניסתי לתפקידי הנוכחי אני עוסק בקידום שירותי העור לילדי הדרום, תוך מתן מענה מהיר, אבחון חדשני וטיפולים מגוונים. תקוותי היא להמשיך ולקדם את שירות העור עליו אני אמון, לרווחת תושבי הדרום"

נדק אסתטי קשה ביותר. הטיפולים ללישמניאזיס מגוונים ביותר וכוללים, בין היתר, טיפולים בהזרקה או במריחה, טיפולים בתרופות דרך הפה ובתרופות דרך הוריד. בחירת הטיפול המתאים תלויה בחומרת הפגיעה, שטח הגוף המעורב, מיקום הפצעים וסוג הטיפול.

ב"סורוקה" על ידי רופאי עור, ויהיה בשיתוף פעולה בין רופאים צבאיים ואזרחיים. המחקר יבדוק תרופה חדשה לטיפול במחלה.

אבחון וטיפול

אבחון קליני של המחלה יכול להיעשות על ידי רופא הבקיא בסימניה, וחשד גבוה למחלה יהיה אצל חולים ששהו באזור אנדמי וקבוע להמצאות זבוב החול, אך אבחון זה הוא לא ודאי ולא מספק תשובה ברורה לגבי זהות הטיפול (דבר החשוב ביותר להתאמת טיפול נכון). אבחנה מעבדתית מדויקת יותר נעשתה בעבר על ידי נטילת משטח מהפצע בעור וחיפוש הטיפול, על ידי שימוש במיקרוסקופ - מדובר בשיטה מסורבלת, הדורשת כוח אדם מיומן וזמן רב. לאחרונה, פותחה ב"סורוקה" שיטה חדשנית ויעילה ביותר לאבחון הלישמניאזיס. שיטה זו מבוססת על זיהוי חלקיקי D.N.A של הטיפול בפצע, ולכן מדויקת במיוחד ומאפשרת זיהוי מין הטיפול במהירות.

לישמניאזיס בעור (שושנת יריחו) היא מחלה אנדמית בישראל, כלומר מחלה המופיעה באזורים קבועים בארץ. בדרום הארץ היא נגרמת בעיקר על ידי טפיל ממין לישמניא מג'ורית (Leishmania major) ובאזור ירושלים ובצפון הארץ - בעיקר על ידי טפיל ממין לישמניא טרופיקה (Leishmania tropica). הטיפול עובר חלק מחייב בדמן של חיות מאכסנות (פסמונים בדרום ושפני סלע בצפון) ומוחדר לעור האדם על ידי עקיצה של זבוב החול, שעוקץ בעיקר באזורי העור החשופים - פנים וגפיים.

עלייה בתחלואה

המחלה מתאפיינת בפצעים מפרישים ומכויבים בעור, המופיעים במקום העקיצה. הפצעים בעור יירפאו רק לאחר מספר חודשים עד שנים, ויותרו צלקת, לעיתים גדולה ומשמעותית באזור העקיצה. מספר רב מהנעקצים הם ילדים, שלעתים שוהים זמן רב יותר בחוץ, ועל כן חשופים יותר לעקיצת זבוב החול.

בשנים האחרונות חלה עלייה דרמטית במספר מקרי לישמניאזיס עורית בדרום ישראל. על פי נתוני המעבדה לפרזיטולוגיה במרכז הרפואי "סורוקה", בשנים 2009 ו-2010, נשלחו 79 ו-81 בדיקות בהתאמה לאבחון לישמניאזיס, ואילו בשנים 2011-2013 עלה מספר הדגימות בכל שנה ל-252, 560 ו-734 בהתאמה, כשמרבית הבדיקות חיוביות ללישמניאזיס. כלומר, עלייה של פי 10 במקרי הלישמניאזיס בשנים האחרונות.

הסיבות לעלייה במספר המקרים מגוונות וכוללות, בין היתר, עלייה ניכרת בבנייה, הגורמת לשינוי תוואי השטח וליצירת מסלעות (מה שמספק אזורי מחייה לחיות המאחסנות). הרשויות השונות, בהן המשדד לאיכות הסביבה ומשרד הבריאות, מקצות תקציבים לפיתוח דרכים שונות למניעת העקיצה על ידי זבוב החול. כך לדוגמה, גידור יישובים המועדים לעקיצות, ריסוס, לכידת חיות בר המאכסנות את הטיפילים, יישור תוואי הקרקע וכדומה, אולם ללא הצלחה מספקת. גוף נוסף שסובל מהבעיה הוא צה"ל, מכיוון שבסיסים רבים נמצאים באזורים אנדמיים למחלת הלישמניאזיס, ישנם חיילים רבים הנעקצים וסובלים מהבעיה. לאחרונה, הקצה צה"ל תקציב למחקר שיבצע בעיקר

המחלה בצורתה העורית אינה מסכנת חיים, אך הפגיעה באיכות החיים עלולה להיות קשה ביותר. מדובר, ללא ספק, בבעיה רפואית מהמעלה הראשונה, שפוגעת במאות ילדים ומבוגרים ומותירה את הנפגעים ממנה עם צלקות קשות לכל החיים.

הטיפול הנהוג במחלה בדרום ישראל הוא במשחת לשקוטן (המכילה paromomycin), אך קרוב ל-20 אחוזים מהמטופלים במשחה זו עלולים לפתח תגובה עורית קשה וכיטלון בטיפול. טיפול נוסף הוא בתרופה בשם אמפותריצין B, הניתנת דרך הוריד ונחשבת יעילה, אך מחייבת אשפוז ולא חפה מתופעות לוואי. בימים אלו מתחילים ב"סורוקה" מחקר, בו תיבדק יעילותה של אמפותריצין B, שתינתן בצורה של ג'ל למריחה עורית. יתרונות אפשריים של טיפול כזה עשויים לכלול שימוש בתרופה עם יכולת הרג גבוהה של לישמניא טרופיקה, בנוסף ללישמניאזיס מייג'ור, ובנוסף הרג מוצלח יותר של הטיפול ייתכן ויביא להחלמה טובה ומהירה יותר, עם פחות הצטלקויות. כמוכן, בנוסף, יתרונות הטיפול המקומי בג'ל כוללים הפחתת הכאב הנגרם מזריקות ומיעוט תופעות לוואי סיסטמיות, ללא צורך באשפוז כלל.

המחלה בצורתה העורית אינה מסכנת חיים, אך הפגיעה באיכות החיים עלולה להיות קשה ביותר. מדובר, ללא ספק, בבעיה רפואית מהמעלה הראשונה, שפוגעת במאות ילדים ומבוגרים ומותירה את הנפגעים ממנה עם צלקות קשות לכל החיים.

המחלה מתאפיינת בפצעים מפרישים ומכויבים בעור, המופיעים במקום העקיצה. הפצעים בעור יירפאו רק לאחר מספר חודשים עד שנים, ויותרו צלקת

כמו כן, בשיטה זו, המבוצעת במעבדה לפרזיטולוגיה ב"סורוקה", ניתן לבצע עשרות דגימות בו זמנית, מה שמזדד עד מאוד את התשובה. יתרון נוסף של שיטה זו היא, העובדה שהחולה לא מחויב להגיע בעצמו למעבדה, מכיוון שניתן לשלוח דגימה פשוטה מהפצע, שניטלת על ידי הרופא המטפל במקום המגורים, ולקבל תשובה מהירה מהרופא המטפל. כיום, מאות דגימות נשלחות למעבדה מכל רחבי הארץ ומצה"ל. המטרה בטיפול היא, לזרז את החלמה ולהפחית ממידת הצטלקות שתיוותר לכל החיים ועלולה לגרום

